

Valentinová, Lucie

Jaká je česká religionistika? : den panelových diskuzí (o minulosti a budoucnosti české religionistiky), 15.11.2023, Brno

Religio. 2024, vol. 32, iss. 1, pp. 225-228

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/Rel2024-37988>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.79956>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20240606

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jaká je česká religionistika? Den panelových diskuzí (o minulosti a budoucnosti české religionistiky), 15. 11. 2023, Brno

LUCIE VALENTINOVÁ

Ústav religionistiky Filosofické fakulty Masarykovy univerzity oslavil pod současným vedením Radka Kundta třicáté narozeniny. Při této příležitosti uspořádal nejen velkorysý večírek, ale také den panelových diskuzí s podtitulem „O minulosti a budoucnosti české religionistiky“. Pozval do nich zástupce a zástupkyně všech českých religionistických pracovišť, čímž se postaral o jedinečnou událost, díky níž se milník jednoho pracoviště stává milníkem vývoje celého – českojazyčného – oboru. Toto pronutí se hlásilo o slovo tím výrazněji, že všemi čtyřmi panely prostupovalo jedno dominantní téma: jaká je (česká) religionistika? Ztrácí se svou silicí interdisciplinaritou na své identitě, nebo je tím její identita naopak posilována?

Tématem prvního diskuzního bloku bylo zhodnocení uplynulých třiceti let české religionistiky. Pod moderátorským vedením Evy Kundtové Klovové se pět diskutujících, Radek Chlup (RCH), Martin Klapetek (MKla), Dušan Lužný (DL), Dalibor Papoušek (DP) a Milan Kováč (MKo), zamýšlelo nad otázkou, co můžeme považovat za největší přínos, posun či úspěch uplynulých let. Česká religionistika se během této doby musela znovu prosadit v českém institucionálním prostředí a etablovat se jako standardní akademický obor (MKla), protože přeryvů v předchozím vývoji bylo příliš mnoho a kontinuita byla ztracena (DP). K tomu výrazně přispěla rychlá integrace prvních absolventů do vědeckých týmů; tato nová dynamika podnítila expanzivní sílu české religionistiky (MKo). Přispělo k tomu rovněž zapojení do mezinárodního prostředí, které pomohlo překonávat řadu místních sporů a lokálních dilemat divokých 90. let (DP). Dostředivý pohyb oborového dění od světového bádání k domácímu se během druhé a zejména třetí dekády proměnil ve vyváženější obousměrný pohyb (RCH); religionistika se začíná zabývat tématy nevázanými na domácí prostor,

Religio: Revue pro religionistiku 32/1, 2024, 225-228.

<https://doi.org/10.5817/Rel2024-37988>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

metodologicky a technologicky se rozvíjí. Za tímto uspokojivým vývojem stojí v českém kontextu výjimečných třicet let personální kontinuity (DL). Jsou však i věci, které se nepodařily; mezi ně patří bezesporu velmi slabé zastoupení žen (DL).

Panel pokračoval diskuzí nad otázkou moderátorky, zda je religionistika oborem a v jakém smyslu; téma, které již úzce předznamenávalo panel následující. Diskutující se více méně shodovali na tom, že pevně uchopená identita religionistiky jako oboru nejen není možná, ale není ani žádoucí, protože by omezovala její rozvoj. Definování sebe sama je totiž součástí religionistického výzkumu (MKo). Religionistiku, jak jsou s tím religionisté obecně srozuměni, nelze definovat definicí jejího předmětu. Termín náboženství není schopen odolat základní kritice z postkoloniálních pozic a ani před jejím nástupem nebylo úplně jasné, co se pod ním skrývá. Zdá se ale, že existuje dostatek jevů, ke kterým se můžeme vztahovat pomocí specifické perspektivy religionistiky (RCh) či specifických otázek, které religionistika klade (DL).

Druhý panel zastoupený Davidem Zbíralem, Martinem Pehalem a Dušanem Lužným se pod moderátorskou záštitou Martina Langa zabýval úzce navazujícími otázkami ohledávajícími povahu religionistiky jako vědy. Jaká je role religionistiky v interdisciplinárním výzkumu? Je religionistika interdisciplinární nutně? Dušan Lužný poukázal na skutečnost, že zatímco právě vznikající obor se nutně vymezuje vůči oborům stávajícím, nyní se již ocitáme v době, kdy vymezování slábne a spíše se hledají možnosti pro spolupráci, což oslabuje identitu religionistiky a podněcuje její proměnu. Interdisciplinarita je nutnou reakcí na komplexnost světa; nemůže se však omezovat na interdisciplinární složení výzkumného týmu. David Zbírál poukázal na rozpor mezi nutností vykazovat vlastní jasně ohraničenou identitu a metodologii v institucionálních strukturách a ve vztahu k finančním poskytovatelům, reprezentovanou předpokladem, že náboženství je něco konkrétního, co mohou studovat jen religionistiky, a přijetím metodologické nejistoty a ochoty lavírovat na okraji chaotického stavu, které mohou být pro religionistiku dlouhodobě přínosnější. Tuto pozici dále rozvinul Martin Pehal, když tvrdil, že právě toto vzrušující lavírování neustále hrozící „upadnutím“ do jiného oboru pomáhá otevírat otázky při zkoumání komplexních fenoménů, které vyžadují mnoho perspektiv. Religionistika je v tomto pojetí jakousi vědou o hranicích, která zkoumá reflexivní mechanismy, jež si symbolické systémy samy vyvíjejí proto, aby se mohly ke svým hranicím a regulačním mechanismům vztahovat. Právě proto také sama na hranicích různých vědních oborů vzniká, obývá škvíry mezi nimi a narušuje tak hranice vědecké klasifikace. Nabízí se však otázka, zda v tomto pojetí religionistika již příliš nezrcadlí to, co spatřuje jako předmět svého zkoumání.

Téma hranic religionistiky a její interdisciplinární povahy se následně přelilo i do třetího diskuzního panelu, který se zabýval otázkami spojenými s dilematy jednotlivých pracovišť, týkajícími se způsobů, jakými vyvažovat výuku náboženských tradic, teorií a metod a jak toto soustředování kloubit se specializací pracoviště. V odpovědích se zřejmě nejvýrazněji odrážela různá velikost pracovišť, z nichž jednotliví diskutující přicházeli. Zatímco Iva Doležalová z brněnské religionistiky vyzdvihovala nutnost výuku náboženských tradic i teorií a metod vyvážit a představit je v jejich reprezentativní šíři, Radek Chlup z menší religionistiky pražské zastával naopak postoj, že náboženské tradice i metody je třeba učit pouze výběrově, ale o to důkladněji, přičemž je v pořádku, když se jednotlivá pracoviště specializují vždy jen na nějaký výsek oboru. Specifická situace nejmenšího pardubického pracoviště, zastoupeného Lucií Valentinovou, které navíc nedisponuje oporou stejně rozlehlé fakulty s mnoha dalšími areály a filologickými pracovišti, jej vede k jednoznačnému upřednostnění studia metod před studiem náboženských tradic. Cílené budování metodologické různosti je také způsobem, jak budovat suverenitu celkově rekonstruovaného pracoviště, které nemá vlastní absolventy, nemůže tedy zatím rozvíjet vlastní specializaci. Jeho závislost na absolventech doktorských studií jiných pracovišť jej v tomto smyslu vlastně činí jejich společnou odnoží a nejlépe tak odráží obrovskou změnu, kterou obor v českém prostředí za posledních třicet let prošel.

Poslední, čtvrtý panel se pak zabýval budoucností a společenskou relevancí české religionistiky. Zdeněk Vojtíšek upozorňoval, že výkon náboženské svobody má i své odvrácené stránky a religionistika podle jeho názoru příliš nemůže přispět k řešení globálních problémů; může se však významně podílet, zejména prostřednictvím vzdělávání, na kultivaci místního prostředí, a to například v otázce konspiracismu, kterou se sám již přes dvacet let zabývá. David Václavík vyzdvihl společenskou relevanci religionistiky hned v několika ohledech. Plní veřejnou službu, když pracuje s nepravdami a kauzami, které kolují ve veřejném prostředí, a pátrá po způsobech, jak je efektivně vyvracet. Upozorňuje, že náboženství je komplikované téma, ale stále silné a s nesmírným vlivem. Je schopna otevírat nové perspektivy nahlížení na potíže společnosti. Je však nutné, aby začala svá témata aktivněji prosazovat: religionisté musí podstatně posílit svůj hlas ve veřejném prostoru, účastnit se mediálních diskuzí, pěstovat popularizaci a podílet se na formování školních vzdělávacích programů. Přitom je podstatné, aby se v médiích neobjevovali pouze odborníci z Prahy či Brna, ale rovněž z regionálních měst, jejichž perspektiva je často odlišná. Daniel Topinka připomněl, že religionistika může sehrát důležitou roli rovněž v integračních procesech, je však třeba zintenzivnit povědomí

o tom, že rovina identit je stejně významná jako zajištění bydlení a začlenění do pracovního trhu.

Na závěr Daniel Topinka připomněl podobnou diskuzi, která proběhla v roce 1997 a moderoval ji Dalibor Papoušek. Nesla se ve znamení dvou zásadních otázek: Proč jsou pedagogové tak málo placeni? A jak je možné se v oboru religionistiky uplatnit? Alespoň s druhou z nich si již dnes lámat hlavu nemusíme – uplatnitelnost absolventů, byť povětšinou mimo akademickou sféru, je velmi dobrá napříč Českou republikou; a unikavé hranice našeho oboru jsou patrně tím, co k tomu velmi významně přispívá. Zdá se, že česká religionistika je ve svých třiceti letech zcela suverénním oborem, mezinárodně etablovaným a institucionálně dostatečně, byť ne uspokojivě zakořeněným; a tedy na začátku dlouhé cesty svého dalšího rozvoje a rozvoje svého společenského působení.